

18 червня виповнюється 140 років від дня народження Пучківського Олександра Митрофановича - нашого земляка, лікаря-оториноларинголога, доктора медицини (1911), професора (1920), першого професора з оториноларингології Одеського та Київського медичних інститутів, засновника і першого керівника кафедри оториноларингології Київського медичного інституту (1921-1937).

Олександр Пучківський народився 18 червня 1881 року у с. Красне Батуринського району в сім'ї військового. Батько брав участь у російсько-японській війні, як генерал отримав дворянство. Мати померла при пологах і батько віддав сина на виховання брату Григорієві та сестрі Ганні, які не маючи своєї сім'ї, усе тепло душі віддали маленькому Олександрові. Дядько і тітка замінили йому батьків, щиро полюбили небожа, виховували його в дусі народних українських традицій. Вони прищепили йому любов до рідного краю, гордість за козацьких предків, та пошану до їх віри, любов до мови свого народу, якої він ніколи не відцурався. Олександр все життя з любов'ю згадував Григорія та Ганну Пучківських.

Його батько, Митрофан Пучківський, оженившись вдруге, мешкав в Орлі. У його новій родині народилося ще семеро дітей. Олександр приїхав до батька, коли настав час вступати до гімназії. В гімназійні роки під впливом батька, братів і сестер, що проживали в Конотопському повіті, захопився козацькою Україною.

Після гімназії, юнак вирішив піти стопами дядька Григорія і закінчив Петербурзьку Воєнно-медичну академію (1905). Ще студентом почав наукову роботу на кафедрі оториноларингології — першій кафедрі в Росії того часу, де виконав свої перші праці: "Гальваноакустика при гіпертрофічному риніті", "Трихлороутова кислота при сухих прободіннях барабанної перетинки (1906).

Працював лікарем військових шпиталів Москви, Харбіна, Смоленська, Владикавказа, головним лікарем Одеського клінічного воєнного госпіталю. У 1911 році як ад'ютант відряджений на два роки до Воєнно-медичної академії, де опублікував 5 наукових праць з оториноларингології та підготував дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора медицини на тему "Исторический почерк пищевого довольствия русской армии", яка у 1913 році в Петербурзі була видана окремою книгою. Під час війни (1914-1918 рр.) працював воєнним лікарем у Пінську та Холмі, організовував евакуацію ЛОР-поранених, згодом переведений в управління санітарної служби в Одесу (1917), де провів чотири роки життя, розпочав свою педагогічну діяльність, став професором медицини, організатором і завідувачем першої в Україні кафедри оториноларингології та деканом медичного факультету Новоросійського університету (1920).

Сучасники Олександра Пучківського згадують його як високо ерудованого вченого, здібного клініциста, енергійного організатора, будівничого української вищої медичної школи. Він любив студентську молодь і був талановитим педагогом.

Слава про професора О. Пучківського дійшла до Києва. Його запрошують у Київську державну медичну академію, яку через рік реорганізували в Київський медичний інститут, де він організував у 1921 році кафедру оториноларингології і керував нею до 1937 року. У Києві розпочався найбільш плідний період наукової, педагогічної та лікувальної діяльності вченого. На той час він — автор понад 40 наукових праць, розробник першої навчальної програми з оториноларингології, чим поклав початок плановому викладанню оториноларингології як самостійної клінічної дисципліни, а також підготовці кадрів та науково-дослідної діяльності. Талановитий хірург виконував пластичні операції, зокрема після радикальних операцій на вусі (1925); пластичного відновлення кінчика носа, займався пластикою при травмах твердого піднебіння, реставрацією носа при допомозі протезів зі слонової кістки (1930). Розробив методику хірургічного лікування при ураженні слухових кісточок (1909), гіпертрофії носових склянок (1916); розробив операційний доступ до лобних пазух (1924), екстирпацію гортані (1924), ендоназальне втручання при атрезії слезовідвідних шляхів (1925), ендоназальне розкриття слезного мішка (1925) та ін. Видав перший підручник українською мовою для лікарів і студентів "Хвороби вуха, носа та горлянки" (1926). Протягом 1921-1931 рр. під його керівництвом виконано й опубліковано понад 100 наукових праць. Створив визначну у медичному світі наукову школу. Учні: М.І. Богоявленський, І.Я. Держане, Л.І. Зарицький, С.В. Михайловський, О.О. Шульга та ін.

Він став видатним українським вченим світової слави. Його запрошували в лабораторії, інститути, на міжнародні форуми. Відомі його роботи з найбільш важкої патології верхніх дихальних шляхів — склеромі. У 1925 р. вийшла праця про географічне поширення риносклероми, а у 1930 р. — монографія "Склерома горішніх дишних шляхів". Клініка, патологічна анатомія, бактеріологія та серологія". Виступав з проблемною доповіддю "Війна і склерома" на II Міжнародно-му конгресі оториноларингологів у Мадриді (1932), де надав результати дослідження склероми і закликав до миру між народами. Доповідь була опублікована в матеріалах конгресу та відзначена дипломом. Автор історико-медичних праць. Друком вийшла лише одна унікальна праця "Основні дати розвитку оториноларингології (ЛОР) в колишній Росії та в СРСР" (1936).

12 листопада 1937 року був заарештований ніби-то за шпигунську діяльність. 14 грудня 1937 р. професор Олександр Митрофанович Пучківський розстріляний у Києві. Дружину з донькою виселили не тільки з квартири, а й зі столиці України. У 1957 р. реабілітовано посмертно.

В грудні 1997 р. Всеукраїнське лікарське товариство, Наукове товариство оториноларингологів м. Києва та Київської області провели наукове засідання, присвячене 60-річчю з дня смерті професора О.М. Пучківського. 16 червня 2006 року на Бульварі Шевченка, де була організована професором О.М. Пучківським перша в Києві самостійна

клініка оториноларингології, відбулося відкриття меморіальної дошки з нагоди 125-річчя з дня народження професора О.М. Пучківського.

Олександр Пучківський зібрав дуже велику бібліотеку, в яку входили книги по історії України, видання українських класиків, книги по мистецтву, словники, путівники. Все це свідчить про велику ерудицію вченого.

Створена ним національна наукова школа українських оториноларингологів має зайняти належне місце в історії української медицини.

*Провідний бібліотекар
Ридзель А.О.*